

Arkeologisk rapport

Rapport över särskild arkeologisk utredning inför planerad ny väg-
dragning E12, delen Norrfors - Brattby.
Trafikplats Norrfors, trafikplats Gubböle samt sträckan Gubböle Nord.

BERIT ANDERSSON
JULI 2001

Rapport över särskild arkeologisk utredning inför planerad ny vägdragning E12, delen Norrfors - Brattby. Trafikplats Norrfors, trafikplats Gubböle samt Gubböle Nord.

BAKGRUND

Inför planerad ombyggnad av Europaväg 12 vid Gubböle och Norrfors har Vägverket beställt en arkeologisk utredning av Västerbottens museum AB. Utredningen avser den nya sträckningen vid Gubböle (Gubböle Nord) samt vid trafikplatserna vid Norrfors samt Gubböle.

MÅLSÄTTNING

Utredningens mål har varit att lokalisera tidigare okända fornlämningar och kulturlämningar.

UTREDNINGSSOMRÅDET

Det område som berörs av utredningen är ca 0,35 km² stort. Europaväg 12 mellan Norrfors och Gubböle löper norr om Umeälv på 50 - 125 meter över havet, till stora delar genom brukad åkermark men vissa delar löper genom skogsmark. Den föreslagna nya sträckningen Gubböle Nord går i huvudsak genom skogsmark i kanten av Brännfallberget, på 110 - 125 meter över havet. Området för trafikplats Norrfors och trafikplats Gubböle är idag brukad jordbruksmark eller vägren.

Norr om trafikplats Norrfors finns ett flertal boplatser från stenåldern kända och söder om denna trafikplats ligger dels en stenåldersboplatz (RAÄ 226 Umeå sn) samt hållristningarna vid Norrfors (RAÄ 365 Umeå sn).

Området har varit uppodlat under avsevärd tid och byarna Norrfors och Gubböle omnämns redan i Gustav Vasas jordebok 1543. Enligt den kulturhistoriska beskrivning som gjordes över byarna Brattby, Gubböle, Norrfors, Sörfors och Svallet av Västerbottens museum 1982, så fanns redan på Gieddas karta från 1661 sex kvarnar vid Kvarnbäcken, norr om landsvägen. 1826 uppgavs varje jordägare i Brattby och Gubböle samt vissa bönder i Brån och Strand ha haft andel i kvarnar i Kvarnbäcken. Enligt laga skifteskartan från 1853-54 fanns 11 kvarnar vid Kvarnbäcken och under åren 1860-70 fanns 13 kvarnar i bäcken. Vid sekelskiftet byggdes en cirkelsåg där tidigare kvarn nr 8 och 9 hade stått (se karta bilaga 1).

METOD

Innan fältarbetet påbörjades kontrollerades tillgängligt kartmaterial samt museets arkiv. En arkeologisk inventering av sträckan Gubböle Nord genomfördes den 29 juni 2001 av Erik Sandén och Berit Andersson, Västerbottens museum AB. Områdena vid trafikplats Norrfors och trafikplats Gubböle var vid inventeringstillfället brukad åkermark och vägren vilket omöjliggjorde en konventionell inventering.

RESULTAT

Inga tidigare okända fornlämningar påträffades vid inventeringen. Inom en samfällighet (S.1) påträffades två vattenfyllda gropar i närheten av en mindre myr. Groparna är inte naturliga och kan möjligen vara linsänken. I underlagsmaterialet till den kulturhistoriska beskrivning över byarna Brattby, Gubböle, Norrfors, Sörfors och Svallet nämns att linodling var vanlig i Gubböle. Inom utredningsområdet vid Kvarnbäcken påträffades fem kvarndammar samt en konstruktion i huggen sten för ett kvarnhjul. De fem kvarndammar som påträffades vid utredningen är de enda som finns kvar av ett kvarnkomplex som nyttjats av bönderna i byarna Brattby, Brån och Gubböle. Av de ursprungliga 13 kvarnarna har åtta av kvarnarna sannolikt förstörts vid tidigare vägbyggen.

Lägesangivelser för de påträffade kulturlämningarna

1702996/ 7094072 Plats för möjliga linsänken.

1702456/7094291 Plats för översta kvarndammen.

1702327/7094095 Plats för nedersta kvarndammen.

(Se bilaga 2)

KOMMENTAR

Eftersom marken vid trafikplats Norrfors och trafikplats Gubböle i huvudsak utgörs av brukad åker är konventionell inventering inte tillförlitlig då eventuella fornlämningar döljs av gröda eller annan vegetation. Det vore därför önskvärt att en arkeolog fick vara med vid avbaningen av matjorden inför vägbygget. Eventuella fornlämningar kunde då markeras och föremål tillvaratas.

Kvarnkomplexet vid Kvarnbäcken bör dokumenteras grundligt genom detaljkartering, fotografering, ev intervjuer av äldre i byn samt studier av äldre dokument.

Gubböle byaförening erhöll 1999 bidrag ur bygdeavgiftsmedel för bevarande och restaurering av miljön vid Kvarnbäcken i syfte att skapa ett rekreativområde med förankring i byns historia. Det är därför önskvärt att området görs tillgängligt för en intresserad allmänhet även efter den nya vägdragningen.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER:

Arbetsperiod: Inventering 2001-06-29, Rapportframställning 2001-07-13

Länsmuseet Dnr 97/01

Ekonomisk karta: 20K 8a, 20K 8b

Berörda fastigheter: Norrfors 1:26, 4:2 & 5:2. Hemtorpet 1:1. Svallet 1:15,

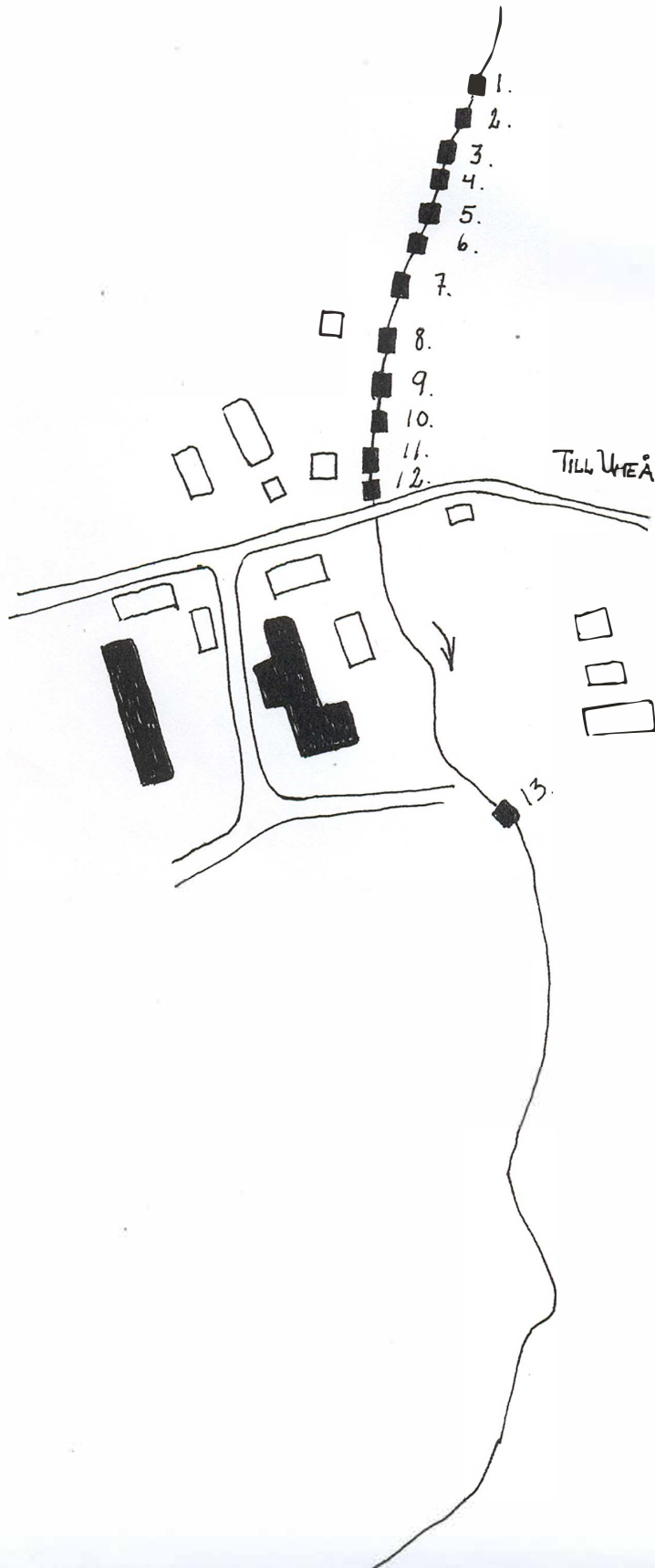
Gubböle 1:37, 1:15, 1:58, 2:14, 2:29, 7:3, 2:16, 1:19, Gubböle S, Gubböle S.1.

Brattby 2:3, Brattby S.

Koordinatsystem: Rikets nät

Bilaga 1

Karta från 1860-70 över Gubböle med kvarnarnas placering markerade

Bilaga 2

